

פתיחה לספר ויקרא

זה הספר הנקרא תורת כהנים רבו בו פנים יותר משאר חלקי התורה כדתיא בסנהדרין (קג,ב). מנשה היה שונה חמשים וחמשה פנים בתו"כ אחאב שמנים וחמשה ירבעם מאה ושלושה. ואף על פי שהדקדוקים שבתורה מצד איזה יתור או שני בין פרשה לפרשה השוה בענינה. אשר ניתן לפרש ולדקדק. שוין בכל הספרים. כי אין דבר ריק בכל התורה כולה. מכל מקום רבו פנים ביחוד בזה הספר יותר. והיינו משום דבאמת יש הרבה דרשות והלכות שלא למדו חז"ל בספרא מחמת הדיוק והקושי שבלשון המקרא. אלא משום שהקבלות בע"פ בזה הספר הוא לרוב. כי מלא הלכות הרבה יותר מכל הספרים. ואין קבלה שאינה מרומזת במקרא. משום הכי דקדקו ופרשו בפן א' והעמידו בו הרבה קבלות. והוסיפו עוד בפן אחר ללמד שיש לרמז בו עוד קבלות אלו וכן הרבה. אבל אם לא היו ההלכות מקובלות לא היו מוצאים מדיוק המקרא הלכות אלו. ומשום הכי משונה נגעים מאהלות כדאיתא בחגיגה ספ"א (יא,א) נגעים מקרא מרובה והלכות מעוטות אהלות מקרא מועט והלכות מרובות. אע"פ שאל אחד נתן שתי פרשיות אלו. אבל ההפרש אינו מצד תורה שבכתב אלא מצד תורה שבע"פ. שבאהלות היו קבלות מרובות מבנגעים. ע"כ עשו רמזים יותר בפ' אהלות מבפ' נגעים. וכן תראה שהתנא דספרי זוטא העמיס הרבה דרשות יורת מבספרי שלפנינו. ואין ביניהם מחלוקת בדינים. אלא שזה התנא העמיס הקבלות הידועות להם שיהא מרומז בפסוק. יותר מזה התנא. ואחר כ"ז. הדבר מובן שאין כל הדרשות נוגעות לפשט המקרא שעלינו לעשות את דברי התורה. שפירושו להבין ולהשכיל בדיוק לשון המקרא ולהעמידו על הנכון. כמו שכתבתי בפירוש הפסוק דברים ל"ב מ"ו:

אמנם ודאי הרבה דרשות יש בספרא שהעלו התנאים מדיוק המקרא אפי' לא היו מקובלים. ומשום הכי יש מחלוקת בין התנאים. מר דייק הכי ומר דייק הכי. דרשות כאלו נקראו פשט המקרא לפי הבנת הלשון בדיוק. ולא עפ"י הספרא לבד עמדנו על כל הספר בדיוקן. אלא הרבה דיוקים באו בתלמוד. כמו דאמר רבא בגיטין ספ"ד (מח,א) קרא דייקי

דקנין הפירות לאו כקנין הגוף. ובב"מ (מח,א) קרא דייקי דמשיכה קונה. וכן הרבה פרשיות עמדנו על דיוקן עפ"י המדרש רבה. כמו פרשה יוה"כ בפ' אחרי שנאמרה שלא על הסדר. אכן עפ"י המ"ר שאהרן היה רשאי ליכנס לפנים בכל יום בסדר הפרשה. ואצלו היה הסדר נכון כמו שכתב הגר"א ז"ל. וכן פרשת שחוט' חוץ מבואר ברבה שבמדבר היה אזהרה זו באופן אחר מלדורות. ועפ"ז מובן פירוש הפרשה על נכון. ובספרא לא חש התנא אלא להעמיד קבלות שנוגע לדורות שיהיו מרומזין במקרא.

ועוד יש הרבה מקראות שלא נתפרש דיוק הלשון בספרא. מחמת שלא היה בהם קבלות ולא העלו בזה המקרא. ואנחנו בעניותנו ובעזר ה' החונן ית' עמדנו על דיוק כמה מקראות. לא להעלות איזה חידוש מעצמנו ח"ו. אלא שעפ"י הדיוק אנו עומדים על הרבה קבלות והלכות שבאו בגמרא. כמו שהראינו בפ' בחקתי דיוק הלכה דרבא שהקדש מפקיע מידי שעבוד. ובזה נתבאר יותר אור הלכה זו. ועוד הרבה יש בזה הספר.

וכבר הראינו בחיבורנו העמק שאלה בסי' ס"ז ובסי' ק"ג. שרבינו בעל השאלות הראה לדעת הלכות שבגמרא בדיוק המקרא אף על פי שלא נזכר בתלמוד. ומזה נתבררה אותה ההלכה יותר. וכבר אמרו בב"ר פ' ג' וירא אלהים את האור כי טוב. כנגד ס' ויקרא שהוא מלא הלכות רבות. ומשמעו כמו שטוב לעינים לראות את השמש. מקור האור המאיר. שבזה נהנה מן האור יותר. כך טוב לראות בספר ויקרא מקור מוצא הלכות רבות שבתלמוד. שבזה עומדים על אור ההלכות ביותר.

ועוד יש הרבה דיוקי מקראות שלא עמדנו עליו ולא העלינו ביאורה.

ואין בידינו המלאכה לגומרה.

והמקום ית' ברחמי יעמידנו על קרן אורה.

ויעזרנו להגביר חיילים בתורה.

אמן.

העמק דבר לפרשת ויקרא

פרק א

פרק א, א

א וַיִּקְרָא אֱלֹ-מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֶהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא אל משה. רבותינו ז"ל הבינו בזה שתי משמעויות:

בתו"כ (פרק א פרשתא א' פיסקא א') פירשו שבכל הדברות הקדים קריאה לדיבור ומזה המקרא למדנו לכל הדברות שבאהל מועד. ואם כן היה כבר שה עומד באהל מועד וכשבא הדיבור היה הקריאה בשמו קודם בשביל חיבה.

אבל ברבה פ"א (א, טו) פירש שלא נכנס משה לאהל מועד עד שנקרא מפי הגבורה ליכנס. וסיימו על זה מכאן דת"ח שאין לו דעה נבלה טובה הימנו.

ואם כן לא היה אלא פעם הראשונה בעודו עומד בחוץ ניתן לו רשיון ליכנס. ומשם והלאה היה בא תמיד אפילו בלילה שלא היה הדבור. מכל מקום נכנס בשביל תורה שבע"פ כמו שכתבתי בס' במדבר ז' פ"ט.

ושני פירושים אלו מוכרחים. פירש התו"כ מוכרח מדכתיב אל משה ולא למשה. שהרי כבר ביארנו בס' שמות כ' כ"א דבכל מקום שבא לקרוא לבא לכאן כתיב ל' ובכל מקום שאינו אלא בשביל קריאה של חיבה כתיב אל ופירש המדרש מוכרח מדלא כתיב ויקרא ה' אל משה וידבר אליו. וכמו דכתיב בסיני ויקרא ה' למשה אלא משום דמשעה שנבנה אהל מועד לא היה קול ה' יוצא מחוץ לאהל מועד. ע"כ היה הקריאה הראשונה מן המלאך בשם ה' שיכנס. ואח"כ היתה הקריאה של חיבה ודבור מפי ה'.

וידבר וגו' לאמר. בתו"כ פירשו לאמר לישראל, שרק בשבילם מדבר עם משה. ומובן שלא בכל מקום אפשר לפרש הכי אלא יש בזה עוד משמעויות ומתפרש בכל מקום לפי העניין. ובירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב איתא א"ר ינאי אלו ניתנה תורה חתוכה לא היה לרגל עמידה מה טעם וידבר ה' אל משה. ובלא ספק שצריך לומר לאמר. והאי לאמר

מיותר ודריש שהצווי היה שיהיו המה חותכים את ההלכה וההוראה שזה נקרא אמירה. (ואין משמעות אמירה זו כמו ויאמר ה' אל משה. כמו שכתבתי בקדמת העמק) וכדאיתא בש"ר (כז,ט) נוקשת באמרי פיך אין אמרי אלא הוראת תורה, שנאמר בני שמור אמרי, וכן לאמרי הט אזנך. ובפתיחתא רבתי דאיכה על הפסוק כי מאסו את תורת ה' צבאות ואת אמרת קדוש ישראל נאצו. כי מאסו את תורת וגו' זה תורה שבכתב ואת אמרת קדוש וגו' זה תורה שבע"פ. ובירושלמי הנ"ל מסיים התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור מנין ודגלו וכה"א אמרות ה' אמרות טהורות וגו' מזוקק שבעתים. הרי דקרי להרבה פנים של דרשות המקרא אמרות ה'. ועוד עיין בסמוך.

פרק א, ב

ב דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם פי-קריב מכם קרבן לה' מן-הבהמה מן-הבקר ומן-הצאן תקריבו את-קרבנכם:

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם. האי ואמרת אליהם כפול. והראב"ע להלן כ"ג י' וכן הרמב"ן להלן כ"א א' פירשו דבר אל בני ישראל שיתאספו אליך ואח"כ ואמרת אליהם. ולי נראה שזהו גם כן אמירה מתורה שבע"פ. ונצטוו משה רבינו שמתחלה ידבר פרשה שבכתב. ואח"כ יאמר הקבלות שהוא תורה שבע"פ. ואח"כ יאמר הקבלות שהוא תורה שבע"פ. ביאור הפרשה ואין זה תורה שבע"פ שנכלל בתיבת לאמר בפסוק הקודם דשם מיירי בחידוש הלכות שלא היה משה מקובל מפי ה' אלא שחידש מפלפולו על פי חוקי התלמוד וי"ג מדות וכדאיתא בנדרים (לח,א). ואחרי משה בכל דור ודור. ומשום הכי כתיב לאמר על כל חכמי הדור לדרוש ולדקדק להוציא הוראה. אבל כאן מיירי בהלכות שהיה משה מקובל מפי ה'. וזה מוכרח בכל פרשה לבאר עיקרי הפרשה. והיינו דתניא במכילתא פר' בא ר"ש אומר כל מקום שנאמר לאמר ואמרת הוא לדורות והטעם משום דפרשה שהוא לשעה לא שייך בו כ"כ דרשות שהן תורה שבע"פ משום הכי לא כתוב בהם לשון ואמרת. ועיין מה שכתבתי בס' שמות בפרשת יתרו (יט,ג) על הפסוק כה תאמר לבית יעקב וגו' אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל. דשם גם כן המה שני אופנים שכתבתי אלא דשם כתיב תחלה אמירה שבע"פ ואח"כ דיבור שבכתב וכאן כתיב להיפך. וביארנו שם טעמו של דבר. ועיין ס' במדבר כ"ג ל' מה שכתבתי.

אדם. לא נמצא בכל תו"כ בדיני איסור והיתר שם אדם זולת כאן ובפרשת נגעים (להלן יג,ב, יג,ט) וכבר נדרש על זה הרבה. אכן ברבה פרשת זו איתא אדם הדא הוא דכתיב אדם אחד מאלף מצאתי. וכתיב הבן יקיר לי אפרים ביוקר אדם עומד לי אלף נכנסין למקרא כו' עד אחד יוצא להוראה. מבואר שדרשו הוראת שם אדם שהוא האדם המעלה המבואר בפרשת בראשית והוא פלא. וכי הדיוט אינו מביא נדבה. והנה בפרשת אמור (כב,יח) כתיב איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו וגו'. וגם שם מדייק הכתוב מבית ישראל ומן הגר בישראל. דמשמעו שהם חשובים וראויים להמנות בישראל. וביארנו שם טעמו של דבר, דתכלית הבאת העולה הוא שיהא מוכשר להשיג דעת אלהים, ואם אינו ראוי לכך הרי זה כמו שמתפלל תפלת נדבה ואינו ראוי לכך. אבל שם אדם לפי המדרש משמעו מצוין ביותר. וזה ודאי תמוה. ועיין בזוהר פרשת תזריע מה שדרשו בדיוק זה השם בפרשת זו ויבואר עוד לפנינו.

כי יקריב מכם. הרמב"ע והרמב"ן כתבו דשיעור הכתוב הוא להיפך. אדם מכם כי יקריב אמנם ודאי לא דבר ריק הוא מה שכתוב בלשון שאינו מדויק.

מן הבהמה. דעת המפרשים שהוא בתנאי אם יקריב מן הבהמה. אזי יהיה מן הבקר וגו'. וגם זה יאנו לפי הנגינה דהרי האתנחתא אינו על מן הבהמה אלא משמעו אדם כי יקריב מכם קרבן לה' יהי מן הבהמה ומפרש באיזה בהמה. מן הבקר וגו'. ואם כן קשה, והרי אפשר להקריב מן העוף. ויבואר עוד. **תקריבו את קרבנכם.** דרשו בתו"כ (פרק ג, פסקא ד) מלמד שהיא באה נדבת צבור, ונסתבכו הראשונים ז"ל בביאורה. רש"י פירש דמיירי בעולת קיץ המזבח, הא אם רצו צבור לגבות ולהביא נדבה זה מיקרי קרבן שותפין. וכן כתב הרמב"ן במלחמות ה' ברכות פ"ג לדעת הרי"ף שכתב בזה הלשון וכשם שאין הצבור מביא עולת נדבה כו' והקשה בעל המאור מברייתא זו דתו"כ. ויישב הרמב"ן כפרש"י עיי"ש.

אבל הרמב"ן בעצמו כתב בפירושו כאן בזה הלשון ואפשר שנאמר שאם רצו צבור להפריש בתחלה לנדבה ויגבו אותה כאשר יגבו השקלים לתמידין ומוספין שתהיה נדבת צבור כעולת בהמה ואין בה סמיכה. וכ"ז שיתנדבו בו רוב ישראל היא נדבת צבור כו' והיא העיקר עכ"ל. ובאמת יש להקשות לפרש"י דמיירי בקיץ המזבח שבא מתרומת הלשכה. חזא שאם היה הדרש מיירי בקיץ המזבח ועלה תניא בברייתא דתו"כ שאין צבור מביאין עוף נדבה. אם כן יקשה בשבועות (יב,ב) דדרש רב נחמן בר רב חסדא אין מקיצין בעולת

העוף. אמר רבא הא בורכא א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי בורכתא כו' דאמר רב שימי בר אשי מותרות לנדבת צבור אזלי ואין עולת עוף בצבור. ופרש"י דתניא בתו"כ והקריב מן התורים היחיד מביא עוף ואין הצבור מביא עוף. ואי באמת מיירי בקיץ המזבח נימא בפירש מתניתא היא בתו"כ אלא ודאי עיקר הבריייתא לא מיירי בקיץ המזבח. ותו, הרי תניא עוד בתו"כ פ"ג יא את קרבנכם ממקום שהיחיד מביא משם הצבור מביא. ואין בזה ביאור נכון אם לא דמיירי שבא בנדבה בעלמא וקמ"ל שאינו בא מתרומת הלשכה אלא בגבוי ומכיסם כמו של יחיד. ואחר שכן קשה טובא דברי הרי"ף ז"ל. ואין דבר נעלם מרבינו הרי"ף ז"ל.

אלא נראה ענין הפרשה הוא, דהנה כשהיחיד נצרך לתפלה על איזה צרה ר"ל וכדומה היה מביא עולה. ומתפלל אחר הודוי ורצוי דמים, כמו שכתבתי בפרשת אמור (כב, יח) בפרשת איש איש מבית ישראל וגו' ועל זה נאמר לרצונכם כמו שכתבתי שם. אבל אם הצבור צריכין לתפלה מביאין קרבן עולה ונותנין ליחיד שיביא כדין עולם יחיד והוא יתפלל עליהם. וכן היה בשמואל הנביא א' ח' כשבקשו ממנו אל תחרש ממנו מזעוק אל ה' וגו' ויקח שמואל טלה חלב אחד וגו' ואח"כ ויזעק שמואל אל ה' בעד ישראל. וכן היה בבית שני בתענית (כג, א) בחוני המעגל שאמר להם הביאו לי פר הודאה. ופרש"י להתודות עליו ועשה לו סמיכה והביאו שלמים. [והא שפרש"י שהיה שלמים ולא פירש שהיה עולה שהצבור מביאין נראה משום שדייק פר הודאה משמע שהפר מסוגל לזה הקרבן והיינו תודה וכמו שכתבתי בס' במדבר ט"ו ח']. הא למדנו שהצבור מביאין ומוסרין ליחיד הוא גדול הדור להביא כמו יחיד. ונמצא דעניין קרבן נדבה דומה לתפלת ש"ע בזהרי זה שבזמן שאיזה יחיד נצרך לדבר להתפלל לה'. אם הוא בר הכי שמבין עניין תפלה לעמוד לפני ה' הרי זה מתפלל לעצמו. וכבר מבואר בב"ר פרשת (נג, יט) יפה תפלת החולה לעצמו יותר מכל. ואם לאו בר הכי הוא ילד אצל חכם כדאיתא בב"ב (קטז, א). והטעם הוא דתפלת ת"ח מתקבל יותר וכדאיתא בס' עבודת כוכבים (ג, ב) מי שלומד תורה בלילה חוט של חסד משוך עליו ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. וסיפיה דקרא תפלה לאל חיי. פירוש במה שנמשך עליו חוט של חסד שנתקבלה תפלה לאל חיי. אבל מכל מקום אין היחיד הולך שבדור אלא לאיזה אדם חשוב שבעירו וכדומה. מה שאין כן אם צורך כל ישראל הוא מעמידין בתפלה אדם מסוים בדור, כידוע בפרקי דחסידי לעניין תפלה לחוד. וכך היה עניין קרבן נדבה בזמן הבית שמתפללין עליו. ואם כן מתפרש

הכתוב שאנו עומדים בו. **אדם** שהוא מיוחד שבדור. וכלשון מ"ר (ב,א) שעליו נאמר אחד מאלף מצאתי **כי יקריב מכם**. שהוא יקריב קרבן יחיד משל צבור, אזי יהיה דוקא מן הבהמה. ולא מן העוף. והיינו דדרשו בתו"כ קרבנכם שהיא באה נדבת צבור. פירש שהצבור מגבין ונותנין ליחיד להקריב ומיקרי קרבן יחיד לדין סמיכה וכדומה ומכל מקום מיקרי קרבן צבור. וכיוצא בזה איתא בירושלמי יומא פ"א ה"א מלואים מה היו קרבן יחיד או קרבן ציבור מן מה דכתיב ויסמכו אהרן ובניו וגו' הדא אמרה קרבן יחיד והתניא קרבן ציבור א"ר אידי נתנדבו צבור ומסרו להם. והכי נמי לדורות בעת הצורך. והיינו דתניא ממקום שהיחיד מביא משם הצבור מביאין שאין מביאין מתרומת הלשכה אלא כל אחד מנדב מכיסו. ובמס' שבועות הנ"ל למדו מזה שהוא הדין אין מקיצין בעולת העוף כמו שיאן עולת העוף באה מנדבת צבור הכי נמי מותרות תרומת הלשכה. שהרי היא גם כן משל צבור אלא שאין בה סמיכה כלל.

(הרחב דבר: ונראה להוסיף בטעם הדבר שאף על פי שהיא עולת יחיד מכל מקום הרי תנן שלהי מס' מנחות ר"ש אומר נאמר בעולת בהמה ריח ניחוח ונאמר בעולת העוף ריח ניחוח ונאמר במנחה ריח ניחוח ללמד שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים. והנה אמרו בגמרא מאי קרא אר' זירא מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל. ר' אדא בר אהבה אומר מהכא ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה וגו' ופרש"י ומה כשרון לבעליה להקב"ה כי אם ראות עיניו שזה מתכוין לטובה. והוא פלא, מאי מקשה מאי קרא הרי בפירש יליף מדכתיב בשלשתן ריח ניחוח בשוה. וגם פירש מה כשרון לבעליה אינו משמע להקב"ה אלא לבעל הטובה וכפרש"י בס' קהלת. אלא נראה עיקר כנוסחת המשניות ובלבד שיכוין את דעתו לשמים. ופירוש דעתו. שהקב"ה יהא מסכים שאין לו להרבות. אבל אם הוא עשיר והוא ממעיט אינו בא לריח ניחוח. וכבר כתב כך המגן אברהם או"ח בסי' א' אבל הוא הביא ראייה מקרבן עולה יורד. והוא תמוה. שהרי זה בחטאת הוא, ולא כתיב בכולהו לריח ניחוח. אלא עיקר דין של המגן אברהם משנתנו הוא. ועל זה קאי שאלת הגמרא מאי קרא דאם עשיר מביא של עני אינו עולה לרצון. ומביא רב זירא ראייה מדכתיב מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל וסיפיה דקרא והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון. ומשמעות הפסוק דהעובד שהוא עני אם

מביא מעט או הרבה יאכל שכרו. אבל השבע לעשיר איננו מניח לו לישון. ומשמעות המקרא, דהעובד שהוא עני אם מביא מעט או הרבה יאכל שכרו אבל השבע לעשיר איננו מניח לו לישון היינו מליצה על מנוחה וקבלת תענוג השכר. רב אדא בר אהבה אמר ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה. כמשמעו על העשיר שיש לו הרבה טובה ואמר קהלת דמי שהוא עשיר, ההכרח ליתן להרבה אוכלים עניים. ואם היה עני לא היה צריך ואם כן מה כשרון לבעליה העשיר בטובה שיש לו הלא העני יקבל שכר על המעט שנותן כמו שהעשיר על הרבה, ואין הנאה וכשרון לו אלא ראות עיניו. ואי איתא דהעשיר שנותן מעט כמו העני מקבל שכר כמו העני אם כן כשנותן הרבה מרבה שכר הרי כשרון לו בעולם הגמול, אלא ע"כ נתינה רבה שלו אינו דומה אלא להמעט דעני ולא יותר. אחר שכן עמדנו על טעם המקרא דילן. דכלל הוא בירושלמי שקלים פ"א דצבור לא מיעני ואפילו הם עניים ביותר דינם כעשירים).

פרק א, ג

ג אִם-עֲלֶה קִרְבְּנוּ מִן-הַבְּקָר זָכַר תְּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי ה' :

יקריבנו. יקדישנו.

אל פתח אהל מועד יקריב אתו. האי הקרבה משמעו הבא. ושם הקרבה חל על כל מיני קריבה לה'. מתחלה הקדשה ואח"כ הבאה ואח"כ זריקת הדם ועיין תמורה (ו,ב) ומלמדנו האי קרא דהוא בעצמו מטריח בטפולו עד שיביא אותו לפתח אהל מועד ולא שיתן לעבדו או לשלוחו. ועיין ס' שמות י"ב כ"א.

לרצונו. להפיק רצון מלפניו ית' זהו עיקר הפשט בזה הלשון בכל מקום דוק ותשכח ועיין להלן כב, יט כג, יא.

פרק א, ד

ד וְסַמֵּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלְה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

וסמך ידו. ידוע דבעינן שתי ידיים ולמד בתו"כ מדכתיב (אחרי מות טז, כא) בשעיר המשתלח וסמך אהרן את שתי ידיו ובנין אבל לכל הסמיכות שתהא בשתי ידיו. ועדיין יש להבין למאי כתיב באמת ידו. ומה שכתב הרמב"ן דבא בזה הלשון כדי לדרוש ידו ולא

שלוחו ולא זכיתי להבין דמאי נפקא מינה אם כתיב ידו הלא הדרש הוא מדלא כתיב וסמך את היד הכי נמי אי כתיב ידיו יהיה הדרש מדלא כתיב את הידים אלא נראה דבא ללמדנו דבעינן סמיכה בכל כחו וכדאיתא בחגיגה (טז,ב) ופירוש ידו היינו כחו ומשום הכי כתיב בלשון יחיד כי היכי ללמדנו גם זו המשמעות שהוא כחו. ויש להוסיף דמשום הכי נקרא שמאל יד יותר מימין כלשון הפסוק אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים משום שהעושה בימין אין צריך לכיין לעשות בכח גופו, דימין ממילא כחו עמו. אבל העושה בשמאל אינו נעשה יפה אלא אם מצרף בכונה כח גופו. והיינו דביוה"כ שגם הימין חלש אז מפני התענית, אנו נסמך אפילו בימין יפה אם לא שמכוין לסמוך בכח גופו משום הכי כתיב שם (טז,כא) ידיו, דלשתי ידיו יש לו לצרף כחו.

ונרצה לו. הסמיכה מועיל שהקב"ה יתרצה לו.

לכפר עליו. בזריקת הדם שאחריו. זהו פשט המקרא. והכפרה בא על איזה עון שבין אדם לשמים, שזה גורם העדר כח להשיג דעת אלהים וממילא אין התפלה מתקבלת ג"כ, ובאה העולה לרצותו לפני ה'. וזהו דבר הושע הנביא ו' כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלהים מעולות. דעיקר חפץ הקב"ה בקרבן עולה הוא שישג דעת אלהים ולא גוף העולה. ולהלן ריש פרשת צו (ו,ב) יבואר יותר ועיין מה שכתבתי בס' שמות י"ח י"ב.

פרק א, ה

ה וְשַׁחַט אֶת-בְּנוֹ הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ אֶת-הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ושחט. הוא בעצמו כדאיתא בפסחים (ז,ב) לא סגי דלאו איהו שחיט פסח וקדשים מאי איכא למימר. הרי דמצוה לשחוט בעצמו. והוא בכלל טרחה בעצמו בכל מה דאפשר כמו שכתבתי לעיל (פס',ג).

והקריבו. זה קבלה, שהוא הראשונה ומשמעו שהוא הולכה. כך פרש"י. והרמב"ן כתב שאין לשון והקריבו קריבת הדם למזבח שהיא הולכה, אלא אינו אלא קבלה שיעשו מן הדם קרבן עיי"ש. ואינו אלא תימא, דמקרא מלא כתיב להלן ט' ט' ויקריבו בני אהרן את הדם אליו. ואי אפשר לפרש אלא בהולכה למזבח. אמנם כאן דלא כתיב והקריבו בני אהרן את הדם אל המזבח מובן דמיירי גם בקבלה, אבל ודאי משמעות הקרבה הוא הולכה כפרש"י.

פרק א, ו

ו והפשיט את-העלה ונתח אתה לנתחיה:

והפשיט. בבעלים מצוה להטריח עצמו כל שכשר בזר כמו שכתבתי (פס',ה).

פרק א, ז

ז ונתנו בני אהרן הפהן אש על-המזבח וערכו עצים על-האש:

ונתנו וגו'. זה הפסוק אינו בקרבן יחיד אלא בתמידים שקודמים לכל. ורק משום הפסוק השני (פס',ח) דכתיב על העצים וגו' הקדים הכתוב שמצוה שיהיו עצים ערוכים מכבר על האש.

פרק א, ח

ח וערכו בני אהרן הפהנים את הנתחים את-הראש ואת-הפדר על-העצים אשר על-האש אשר על-המזבח:

וערכו וגו'. לפי הדרש דמיירי בהקטרת הנתחין כמו שכתב הרמב"ן אין סדר המקרא מכיון שהרי אח"כ כתיב וקרבו וכרעיו ירחץ במים, הוא על כורחך לפני הקטרה. והנראה לפי הפשט פירוש וערכו הוא סידור הנתוח שהרי לא נתבאר בפרטות אופן הנתוח. והזהיר הכתוב שיהא לפי ערך העצים שעל האש. דבמשכן שהיה כל המערכה אמה על אמה ואי יהיה עריכת נתחים משור הגדול יותר מאמה יהא בולט חוץ למערכה וזה אינו כבוד. ע"כ הזהיר הכתוב וערכו בני אהרן וגו' שיראו קודם העלות על המזבח שיהיו סדור הנתחים שיעשו הבעלים לפי העצים אשר על האש וגו'. והבעלים אין עולין על המזבח לראות האש. זהו פירוש המקרא וסדורו אז במשכן. ולדורות בא המקרא להקטרה במזבח עצמו. וכיוצא בזה מתפרש פרשת שלימה בסדר אחרי (יז, א-ט) פרשת שחוט חוץ הבדל הפירוש איסור שחיטה במדבר מפירושו לדורות כאשר יבואר שם ברצות ה'. ועוד עיין להלן ח' כ' בפירוש מקרא זו לדורות.

את הראש ואת הפדר. כתרגום יונתן זה פריסותא דתרבא. והוא המכסה שבכל המקרא והוא טוב לכסות בית השחיטה שבראש.

פרק א, י

י ואם-מן-הצאן קרְבָנו מן-הקְשָׁבִים או מן-הְעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנו :

מן הכשבים. דעת רמב"ן ז"ל כמה פעמים דכשב כבש הוא דבר אחד ממש. אבל אחר דיוק המקרא וביחוד להלן בפרשת חטאת יחיד ואם כבש יביא וגו' (לה) ואת כל חלבה יסיר כאשר יוסר חלב הכשב מזבח השלמים. הרי דייק המקרא בשלמים כשב ובחטאת כבש. וראיתי כן בבעל הטורים בשם הפענח רזא כל מקום שנאמר כשב הוא גדול כל מקום שנאמר כבש הוא קטן. והייתי חושב דכבש משמעו בן שנה וכשב יותר מבן שנה גם כן משום הכי בעולה ושלמים כתב כשב ובחטאת כבש. אבל אי אפשר לומר כן שהרי בקרבן עולה יורד כתיב נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים והוא גם כן דוקא בת שנתה והכי מבואר ברמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"א הי"ד כל מקום שנאמר כבש או כשבה או כבשים הרי אלו בני שנה. ותו קשה, דבפסחים (צו, ב) הביא דרשה אם כשב לרבות את הפסח לאליה. והאיך אפשר לרבות פסח מלשון אם כשב. והרי פסח דווקא בן שנה ואינו כשב. אלא נראה דכשב משמעו גדול בקומה וסתמו הוא יותר מבן שנה. וכבש הוא בן שנה סתמו הוא קטן בקומה. אבל יש בן שנה שגדול מכל מקום, וכדאיתא בירושלמי פאה (פ"ז ה"ג) ובכמה מקומות דתמידין היו כ"כ גדולים עד שיהו מולכים על הגמלים ורגליהם נגרות בארץ. והנה בחטאת דהקפיד הכתוב שלא יהא קרבנו מהודר ומשום הכי הקדים הכתוב שעירת עזים לכבש ומשום זה כתיב כבש שיהא קטן בגידולו. ואם שאינו לעיכובא מכל מקום מצוה שיהא הכי כמו שמצוה תחלה בשעירה. מה שאין כן קרבן עולה יורד אף על פי שמביא גם כן חטאת ודוקא בת שנתה מכל מקום אפשר לכתחלה להביא גדולה ומהודרת כמו שהקדים שם הכתוב כשבה לשעירת עזים. והנה בתמידין מוספין וכדומה שדייק הכתוב כבשים בני שנה לא הוצרך הכתוב לפרש הכי בכל מקום. אלא ללמדנו שאינו כבש אלא לבן שנה אבל מכל מקום יהיה גדול בקומה ככשב. והוי כלל ופרט שיאן בכלל אלא מה שבפרט. הכי נמי כבש שיהא בן שנה לבד. וכיוצא בזה ביארנו בס' שמות (כז, א) לענין רבוע. ומשום דבעולת יחיד של נדבה כשר יותר מבן שנה שהרי כתיב כשבים משום הכי דייק הכתוב בקרבן ציבור שיהיו כבשים לענין בני שנה. וממילא מובן שיהא מכל מקום מהודר ככשב. והכי נמי בחטאת נזיר ומצורע כתיב כבשה אחת בת שנתה הדיוק דוקא לענין זה בת שנתה היא כבשה אבל יכולה להיות מהודרת גדולה, וכדאיתא בפירוש בזבחים (ט, ב) על חטאת נזיר ומצורע הני עולות נינהו. מה שאין כן

בחטאת עולה יורד שהוא בא לכפרת עון וסלקא דעתך שיהא אינו מהודר כחטאת חלב משום הכי כתיב בפירוש כשבה שכשר להיות גדולה ומהודרת וזה ידענו ממילא דמכל מקום יהיה בן שנה. ומעתה גם בפסח שהוא בן שנה מכל מקום נדרש (פסחים צו,ב) בדרשת אם כשב שהרי מצותו שיהא מהודר וגדול כל האפשר ועוד עיין להלן (ג,ז) שם.

פרק א, יא

יֵא וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְדֵּי הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנָיו ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת-דָּמוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב:

צפנה. לפי משמעות זה הפסוק היה נראה שאין עולת בקר טעונה צפון כ"א צאן. אבל קבלת חז"ל דכל קדשי קדשים טעון צפון. ולהלן ג,ב,ו,יח. הראנו לדעת מפשטי המקראות דוודאי כך הוא. ואם כן הא דכתיב צפון ביחוד גבי צאן הוא משום דעיקר דין צפון הוא משום עולת התמיד שבא מן הצאן. ומחמת זה בא רצונו ית' בכל עולה ובכל קדשי קדשים. וכיוצא בזה מתפרש להלן גבי מנחה יע"ש. ומשום הכי כתיב פרשת בצאן בפני עצמו, אף על פי שדינו שוה לבקר.

פרק א, יג

יֵג וְהִקְרִיב וְהִכְרַעִים יְרַחֵץ בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הִפְחֵן אֶת-הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה עֲלֶיהָ הוּא אֵשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַה':

והקרב והכרעים. תניא בתו"כ אפילו נתערב בעולה אחרת משום הכי לא כתיב קרבו וכרעיו. והא שכתוב תערובות בצאן ביחוד משום שעולת יחיד קרב מיד אחר תמיד של בוקר וקרוב שיתערבו זה בזה יותר מעולת בוקר.

פרק א, יד

יֵד וְאִם מִן-הָעוֹף עֲלָה קִרְבָּנוֹ לַה' וְהִקְרִיב מִן-הַתּוֹרִים אוּ מִן-בְּנֵי הַיוֹנָה אֶת-קִרְבָּנוֹ:

את קרבנו. מיותר. ומשמעו מה שהקדיש תחלה יביא לבהמ"ק. ואשמעין דלא נימא דרק בעת הקדש בעינן שיהיו בני יונה קטנים ואף על גב שנתגדלו בינתיים כשר להקרבה, להכי כתיב והקריב וגו' את קרבנו, היינו הקדש והבאה. ובשניהם יהיו מן התורים או בני יונה כדין.

פרק א, טו

טו וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת-רֵאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ:

והקטיר המזבחה. שיהא רואי להקטרה ואינו חסר כלל. והיינו הבדלה לגמרי.

פרק א, טז

טז וְהִסִּיר אֶת-מִרְאָתוֹ בְּנוֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלַת הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל-מְקוֹם הַדָּשָׁן:

והסיר את מראתו בנוצתה. נחלקו רש"י ורמב"ן בפירש הא דתניא בתו"כ (פרשתא ז) אבא יוסי בן חנן אומר נוטל את הקרקבן עמה. רש"י סבירא ליה דמפרש ניצתה אוכל שכבר נאכל ונעשה צואה כדכתיב וכסית את צאתך ונו"ן נוצה הוא שמוש. ומוראה הוא הזפק שהמאכל שבו אינו נאכל אלא מאוס. ופרש"י הא דכתיב באיכה כי נצו גם נעו שנעשה מנו"ן השמוש אות שרשית. ומשום שדבר מאוס עומד להוציא חוץ המשיל הנביא אותם לכך. וכן הפירש בירמיה (מח,ט) גבי מואב כי נצא תצא. שנמאסה משום הכי תצא. אבל הרמב"ן פירש דאבא יוסי סבירא ליה דבמוראה נכלל גם הקרקבן. ולא שהיא נוצתה. ונוצתה הוא כמשמעו בלשון משנה חולין פ"ג (כו,ב) ניטל הנוצה.

פרק ב

פרק ב, א

א וּנְפֹשׁ כִּי-תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה לַה' סִלַּת יְהִיָּה קִרְבָּנוֹ וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לַבְּנֵה:

ונפש כי תקריב וגו'. לשון נפש מלמדנו דמנחה בא לרצות על הנפש. והכי איתא ברבא (ג,ג). ועוד עיין בסמוך בשם התו"כ אכן לא נתבאר על איזה דבר הוא בא.

ונראה מסוגיא דקראי שבא להשיג כפרה ורצוי על השחתת הנפש במדות. ומשום הכי אמר דוד לשאול (שמואל א' כ"ו) אם ה' הסיתך בי ירח מנחה. פירש הסיתך בי ע"י מחלה של מדת העצבון וכעס ירח מנחה להסיר מחלה זו ממך. ובמלאכי ב,יג כתיב וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה, מאין פנות אל המנחה. שעשו מחמת תאוה לנשים יפות מנשותיהם. רעה עם הנשים שלא כדין והביאו מנחה לכפרה. ואמר הנביא

שדמעת העשווקה מכסה את המזבח מבלי יניח לפנות אל המנחה שיעלה לרצון. ועיין מה שכתבתי בס' במדבר ט"ז במאמר משה רבינו אל תפן אל מנחתם. ובאשר השחתת המידות בא ע"י אחת מארבע מרות. כמו מרה שחורה אם מתגברת מולידה עצבון. ולבנה מולידה ציהוב ושמחה יתירה. וירוקה מולידה תאוה. ואדומה מולידה כעס. משום הכי יש ד' מנחות. ובימי המקדש ידעו לכוין איזו מנחה מועיל לפי אופן השחתה שבנפש. ועוד עיין בסמוך ולהלן ו' י"ג.

פרק ב, ב

ב וְהִבִּיאָה אֶל-בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמֵץ מִשֶּׁם מְלֹא קִמְצוֹ מִסֶּלֶתָהּ וּמִשְׁמֶנֶהּ עַל כָּל-לִבְנֵיהָ וְהִקְטִיר הַלֶּחֶן אֶת-אֲזִקְרָתָהּ הַמִּזְבְּחָה אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה':

וקמץ משם. לפי לשון המקרא היה במשמע שבעלים קומצין אצל הכהנים. ומצות כהנה אינו אלא הקטרה. אבל באמת אינו כן משום דלהלן ו' ז' כתיב והרים ממנו בקמצו וגו' והקטיר המזבחה. מבואר דהקומץ הוא המקטיר, אלא לשון וקמץ יש לפרש בשליחותו ועפ"י דברו.

ולבאר יותר הנה בתו"כ דרשו לשון משם ממקום שרגלי הזר עומדים היינו בעזרה והבעלים מקדשים שמה בכלי שרת. ועד שהבעלים מקדשין ישנו בשאלה מה שאין כן משקידש בכלי. משום הכי הזהיר הכתוב וקמץ משם משקידש בכלי יכולין הכהנים לקמוץ בלי דעת בעלים. ודומה כאלו שלחו וקמץ בעצמו דשוב לא ישאלו על הקדשו. מה שאין כן אם לא הקדישו בעלים בכלי אין לכהן לעשות קדושת כלי שמא ישאל על הקדשו, ומשום הכי כתיב וקמץ על בעלים דשם הוי כאלו הוא מקמץ.

(הרחב דבר: אף על פי שהתוס' בכריתות (יג,ב) בד"ה ארבע כתבו משנזרק הדם אי אפשר בשאלה. והגאון טורי אבן במס' רה"ש (כח,ב) הוסיף דאפילו לאחר זריקה ישנו בשאלה. אבל לפי עניות דעתי אינו כן וזהו דאיתא בסוטה ד"ו ב' דאתו עדים אימת אילימא מקמי דתקדוש תיפוק לחולין. ולשון תיפוק לחולין בכל הסוגי' משמע בלי פדיון כרש"י אלא תיפוק בכדי, היינו ע"י שאלה, אבל אחר קדושת כלי אין שואלין עוד. ומיושב קו' התו' שם בסוטה בד"ה כי קדוש. שהקשו על הא דתנן משנתקדשו בכלי מנחותיהן נשרפות. ליפוק

בשאלה. ויש לנו הכרח לזה מדעת הרמב"ם ז"ל ואין כאן מקומו. ואפילו לדעת התו' מכל מקום אין לישאל עוד לכתחלה משנתקדש בכלי.)

את אזכרתה. עיקר לשון אזכרה חל על הלבונה שמתחלה לא נוצרה אלא לריח וריח ניחוח מזכיר לטוב. מה שאין כן אימורים של קרבן לא נוצרו לריח. אכן בתו"כ תניא אזכרתה. נזכרים בה. נזכרים בקמיצתה נזכרים בלבונתה. מקור הדרש של שלש אזכרות הוא מדכתיב ג' פעמים אזכרתה במנחת נדבה של יחיד. כאן ולהלן ט' ולהלן (ו,ח) בכלל תורת המנחה. לבד מנחת בכורים שהיא חובה של צבור. מזה דרשו כי שלש הזכרות יש במנחה. גם מה שנאכלת לכוהנים בעלים נזכרים לכפרה. גם הקטרת הקומץ גם הלבונה. ויש להתבונן מה זה בא במנחה ג' אזכרות. ולפי דברנו פס',א) דמנחה בא בשביל השחתת המידות ע"י אחד מחולי המרות. והחולי עצמה בא מחמת עבירה שמביא לידי ירקון או מרה שחורה וכדומה ואחר שבא לידי חולי זה, הרי משחית עוד יותר כיד החולאת המתגברת על דעת האדם ומעבירה אותו מן הדרך. וכעניין דתנן עונש עבירה עבירה פירש העונש הוא שמביאו לידי חולי שגוררו ליד עבירה. ואח"כ צריך ג' כפרות. ראשית לכפר על החטא הראשון שהביאו לידי זה. שנית להשיגו רפואה למחלתו. כמאמר דוד לשאול אם ה' הסיתך בי ירח מנחה. פירש חולי מרה שחורה שבא על שאול והיא הסיתו לרדוף אחר דוד ולחשוב עליו מחשבת מרד. ירח מנחה ויסיר ממך החולי. ג' לכפר על מה שהוסיף לעות אחר שהגיע ליד חולי כי אף על פי שהחולי גרם לו מכל מקום אם היה מתגבר לעמוד נגד רוחו הקשה היה מתגבר ואין החולי אלא כמו נסיון שבא דבר עבירה ליד. שאם אינו עומד בנסיון נחשב לעבירה.

פרק ב, ג

ג וְהִנּוּחַת מִן-הַמִּנְחָה לְאֶהָרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מְאֹד ה' :

לאהרן ולבניו. לא ביאר הכתוב מה יעשו בה אם לאכילה או להנאה. עד פרשת וזאת תורת המנחה שפירש הכתוב ואכלו אהרן ובניו. והא שסתם הכתוב כאן, הוא משום שמשמעות לאהרן ולבניו, מחצה לאהרן ומחצה לבניו. וכן לכל כהן גדול כידוע במס' יומא (יז,ב). ואי כתיב ואכלו אהרן ובניו הוה אמינא דאהרן יאכל בעצמו מחצה ולא יכול להאכיל לבניו וכדומה. משום הכי כתיב סתם לאהרן דמשמעו מחצה הוא שלו לעשות מה שרוצה.

והדר מפרש בפסוק השני (ו,ט) דמכל מקום רק לאכילה הוא שלו היינו להאכיל למי שרוצה לבניו הזכרים.

והנה בכל הקרבנות לא נזכר בזה הסדרה עניין אכילת כהנים מותרות קדשים עד פרשה צו פירש הכתוב תורת החטאת והאשם ושאר קרבנות זולת במניה פירש המקרא גם כן כאן דהמותר לאהרן ובניו. והיינו כמו שכתבתי לעיל (פס',ב) בשם התו"כ דג' אזכרות יש במנחה. ואכילת הכהנים היא אזכרה בפני עצמה כמו הקטרת הקומץ משום הכי הוא שייך לעיקר הקרבן. מה שאין כן שאר אכילת כהנים אינו אלא טפל להקטרת האימורים ומכפר על אותו דבר דהקטרת אימורים מכפר.

פרק ב, ד

ד וְכִי תִקְרַב קָרְבַּן מִנְחָה מֵאֲפֶה תִנּוּר סֶלֶת חֲלוֹת מִצַּת בְּלוֹלַת בְּשָׂמֶן וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשָׂמֶן :

חלות מצת. בסולת לא כתיב מצה ולהזהיר שלא יהא סולת חמוצה ע"י לתיתה וכדומה והוא מן הטעם שביארנו בספר שמות כ"ט ב'. דבלא זה מוזהרים שלא יהיה מוכשר לקבל טומאה.

פרק ב, ח

ח וְהִבַּאתְ אֶת-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֶה לֶה' וְהִקְרִיבָה אֶל-הַכֹּהֵן וְהַגִּישָׁה אֶל-הַמִּזְבֵּחַ:
אשר יעשה מאלה. לפי הפשט של פרשת זו היה נראה דמצות הגשה אינו אלא בג' מנחות אלא מאפה ומחבת ומרחשת, ולא בסלת, ולהיפך מצות קומץ אינו אלא במנחת סלת ולא כאן דכתיב והרים ממנו וגו' ולא נזכר בקומצו. אבל באמת כל המנחות טעונין קמיצה והגשה, והכי מפורש בפרשת וזאת תורת המנחה הקרב וגו' והרים ממנו בקומצו (להלן ו, ז-ח). ואם כן יש להתבונן על מה שפירש הכתוב דין קומץ בסולת והגשה בג' מנחות אלו ונראה דעיקר דין הגשה בא בשביל ג' מנחות אלו לפי דבר המיוחד להם כמו שכתבתי לעיל (פס',ב). וכן עיקר דין קמיצה בא בשביל מנחת סולת לפי דבר המיוחד לה. ומכל מקום ממילא הדין ישנו בכולם בשוה. וכיוצא בזה נתבאר לעיל א' י"א לעניין שחיטת צפון.

והקריבה אל הכהן. כל שאפשר להטריח את הבעלים לקרב יותר להגשת המזבח ראוי לעשות כן בעצמו כמו שכתבתי לעיל בעולה (לעיל א,ה).

פרק ב, יא

יא כָּל-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֲמֵץ כִּי כָּל-שָׂאֵר וְכָל-דָּבָשׁ לֹא-תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה':

כי כל שאר וכל דבש. קרא הכתוב כל דבר הממתיק ומטעים את המאכל דבש ע"ש שהוא ראש הממתיקים. ובאשר ששאור הוא אמצעי הנעשה בידי אדם להוסיף על הבריאה מהבורא ית' ע"י תחבולות בני אדם משום הכי הזהיר הכתוב בבהמ"ק ללמדנו דכל המתקרב יותר לה' ראוי למעט יותר בתחבולות אנוש. ועיין מה שכתבתי בס' שמות י"ג ג' דמשום הכי הזהיר הכתוב על החמץ בפסח משום שאז זמן השרשת אמונה בלב ישראל. אכן במקום הקרבה לפני ה' אזהרה תמידית היא. ודבש שבא להמתיק וזה אינו ראוי למאכל הבא להקטרה לגבוה אף על פי שהוא בריאה פשוטה ממנו ית'. ועיין בסמוך.

פרק ב, יג

יג וְכָל-קִרְבָּן מִנְחָתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל-קִרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח :

במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלהיך. מלח בא גם כן להמתיק המאכל ואם כן לא היה ראוי להתקרב לפני ה'. וביאר הכתוב דמכל מקום במלח תמלח כי בא בזה להורות ברית אלהיך על השגחה פרטית לפי מעשה בני"א. דהמלח בפני עצמו רע לאכילה ומקולקל מאד וגם שורף כמה דברים ומאבדם ומכל מקום הוא המקיים וממתיק את האוכל. והוא הדין כל הליכות הטבע שברא הקב"ה שיהא יסוד האור הוא החשך ויסוד כל טוב הוא הרע. ומאופל ומחושך מאיר עיני האדם. ועיין מה שכתבתי בס' בראשית א' ד'. וקבע הקב"ה עולמו בזה האופן כדי שיגיע ההשגחה העליונה לפי המעשים בטוב. שהרי אם היה הטוב בהחלט בלי רע וכן הרע בהחלט, לא היה אפשר להיות ההשגחה לפי המעשים, אלא לצדיק גמור או לרשע גמור ולא למי שראוי להרעה והטבה. מה שאין כן עתה מגיע השתלשלות העינים משעה רעה לתכלית הטוב מצומצם לפי המעשים בהשגחתו יתברך כמה יאריכון ימי הרעה ואיך תהי הרבה או מעט, עד שבא לידי תכלית

הטוב הבא באחרית הימים של חשך. משום הכי ברא הקב"ה הליכות הטבע בזה האופן. ומלח בטבעו אות הוא על זה הברית שברא עולמו באופן שישגיח על יצוריו בכלל ועל ישראל בפרט. ואם כן מלח הוא ברית אלהיך. משום הכי אף על פי שבא להמתיק המאכל מכל מקום לא תשבית מעל מנחתך כדי להתבונן על הברית של ההשגחה. ולהיפך הוא דבש תחלתו מתוק וערב וסופו רע ואחריתה תוגה ע"כ לא תבא בית ה' להקטרה.

פרק ב, יד

יָד וְאִם-תִּקְרִיב מִנְחַת בְּפוֹרִים לַה' אָבִיב קְלוּי בְּאֵשׁ גָּרֶשׁ כְּרָמְל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּפוֹרִיךָ:
ואם תקריב. הדרש ידוע. אמנם לפי הפשט לשון ואם כמשמעו. ולפי שמדבר בל פרשיות הללו באהל מועד שבמדבר. ובמדבר אף על פי שלא היה החיוב להביא העומר כדתן במנחות פרשת התכלת (מה,ב) מכל מקום אם היה בא לישראל עומר מא"י היו רשאים להקריב גם במדבר משום הכי כתיב ואם. ועיין מה שכתבתי להלן כ"ג ח'.
גרש כרמל. מחטים נעשה הסלת בהסרת קליפה כידוע ונכתש הסולת בשעת לישה בידיים. אבל שעורים אי אפשר לעשות כן. אלא נעשה למחצה ולשליש כגריסין וזהו לשון גרש. ומזה למדנו דבעומר הכתוב מדבר. דאי בשתי הלחם דמיקרי גם כן בכורים הרי בא סולת ומחטים.

פרק ג

פרק ג, א

א וְאִם-זָבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן-הַבָּקָר הוּא מִקְרִיב אִם-זָכַר אִם-נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ לִפְנֵי ה':

אם זכר אם נקבה. זכר או נקבה מיבעי. וכבר יש על זה דרשות חז"ל ועוד לאלוה מילין, אמא דייק זה לשון דוקא גבי בקר ולא בצאן. ויש עוד דיוק בלשון המקרא דבבקר כתיב מתחלה תמיד יקריבנו לפני ה' דמשמעו בבהמ"ק. ובצאן כתיב תחלה תמים יקריבנו ואח"כ כתיב והקריב אותו לפני ה'. והנה כבר נתבאר דהקדש מיקראי הקרבה ג"כ. ואיתא במס' פסחים (טו,ב) פרשת אלו דברים שאמרו על הלל מעולם לא מעל אדם בעולתו שהוא מביאה חולין לעזרה ומקדישה. ודייק דוקא עולה שמועלין בו ולא שלמים, שאף על

גב דאסורה בהנאה מהתורה מכל מקום כיון שאין בו אזהרה דמעילה לית לן בה. איברא כ"ז בצאן שאין עבודה מצוי בו משום הכי אין חשש להקדיש מבעוד יום. גיזה אין דרך לגזוז אלא הבעלים והוא יודע שהקדיש ונזהר בו. אבל בקר דמצוי בו עבודה וכתוב לא תעבוד בבכור שורך מאי נפקא מינה בין עולה לשלמים משום הכי בבקר כתיב מתחלה יקריבנו לפני ה' היינו בעזרה יקדישנו מה שאין כן בצאן תחלה יקדישנו בכל מקום. ואח"כ להקריב אותו לפני ה'. אכן גם בבקר אין הקפד להקדישו בעזרה אלא במי שהוא בר עבודה ורגיל לכך וזה תלוי בטבע השוורים והפרות לפי המקום אם חורשין בשוורים או בפרות. משום הכי כתיב אם זכר אם נקבה אם קרוב להכשל בעבודה יקריבנו לפני ה'.

(הרחב דבר: והיינו דאיתא בשבת פרשת שואל (קמח,ב) אר' יוחנן מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ברגל. וקשה לכאורה אמאי נקיט ר"י חגיגה יותר מעולת ראייה דקיימא לן כבית הלל דקרב ביו"ט. אלא כמו שכתבתי דעולה אסור להקדיש בערב הרגל משום הכי פשיטא דמקדיש ברגל. שהרי אי אפשר לעשות מבעוד יום. אבל פסח וחגיגה דהויין שלמים סלקא דעתך דהוי אפשר לאקדושינהו מבעוד יום ואם כן אסור להקדיש ברגל קמ"ל דשרי. ומתיישב בזה הא דאיתא בביצה (כ,א) ת"ר מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביו"ט חברו עליו תלמידי שמאי הזקן א"ל מה טיבה של בהמה זו א"ל נקבה היא ולזבחי שלמים הבאתיה כו' והיה שם זקן אחד ובבא בן בוטא שמו והביא כל צאן קדר שבירושלים והעמידן בעזרה ואמר כל מי שרוצה לסמוך יבוא ויסמוך. וכבר תמהו ע"ז שהחל בעולה ושלמים וסיים בסמיכה, והרי תרי מילי נינהו. אבל העניין דבימי הלל ושמאי עוד לא נחלקו אלא על הסמיכה כדתנן בחגיגה פ"ב (טז,א) ושמאי סבירא ליה דאין צריך תיכף לסמיכה שחיטה ואפשר לסמוך מבעוד יום. וכשראו תלמידי שמאי להלל שמביא עולה והמה ידעו שמעולם אינו מקדיש עולה אלא בעזרה, אם כן ע"כ סומך גם כן ביו"ט והשיב שלמים היא ואתמול הקדשתיה וסמכתי עליה.)

פרק ג, ב

**ב וְסָמַךְ יָדוֹ עַל-רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פָּתַח אֶהְל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהְלֹן הַפְּתָנִים אֶת-הַדָּם
על-הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב:**

פתח אהל מועד. מזה דרשו ריש מס' עירובין (ב,א) דשלמים ששחטן לפני פתיחת דלתות ההיכל פסול. ופירש"י בזבחים (סא,א) דדוקא שלמים כך הוא ולא עולה. והתוס' הקשו מדתנן במס' תמיד (ל,ב) לא היה השוחט שוחט עד ששומע שער הגדול שנפתח. ולא קשיא מידי דהתם הוא משום כדי להסמיך זריקה לשחיטה וזריקה ודאי מעכבת פתח אהל מועד. מה שאין כן במשכן שהיה רק פרכת המסך, והיה אפשר לעשות הפתיחה בין שחיטה לזריקה. וגם בבהמ"ק כשר אם לא נפתח פתח ההיכל בשעת שחיטה. ויש להתבונן מאי שנא שלמים דחמור בזה מעולה. ונראה משום דעולה טעונה צפון המזבח ואם כן ניכר בזה שהוא שחיטת קדשים וסכין מקדשו כדאיתא במנחות (קא,ב) מה שאין כן שלמים שאין קפידא משום הכי בעינן דוקא פתח אהל מועד. ומזה הוכחה דגם עולם בקר טעונה צפון כדעת חז"ל.

פרק ג, ג

ג וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁה לֵה' אֶת-הַחֲלֵב הַמִּכְסָּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל-הַחֲלֵב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב:

ואת כל החלב אשר על הקרב. במשמעות אשר על הקרב רבו דעות הראשונים ומבואר העמק שאלה שאילתא ס"ח.

פרק ג, ו

ו וְאִם-מִן-הַצֹּאֵן קִרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לֵה' זָכַר אוּ נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבָנוּ:

לזבח שלמים לה'. כ"ז מיותר, שהרי מיירי בתחלת הפרשה (פס',א) בשלמים ואם זבח שלמים קרבנו. ומזה יצא הדרש בזבחים (ח,ב) דבר הבא מן הצאן יהא לזבח שלמים. היינו מותר הפסח קרב שלמים. ובזה מדויק עוד הא דכתיב כאן לה' ולא כמו בראש הפרשה. אלא ללמדנו שאפילו בהיות ישראל במדבר ויבואר להלן בפרשת אחרי (יז,ג) ובס' דברים פרשת ראה (יב,ח). שהיו רשאים אז להביא שלמים להיות לחמם לנפשם היינו כדי שיהיו רשאים לאכול בשר שנאסרה אז שחיטת חולין לכולי עלמא כמבואר שם. משום הכי דייק הכתוב כאן דמותר הפסח קרב דוקא שלמים לה'. שיהא הבשר נאכל משלחן גבוה כמו שהיה הפסח עצמו.

פרק ג, ז

ז אִם-כָּשֶׁב הוּא-מִקְרִיב אֶת-קֶרְבָּנוּ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי ה' :

אם כשב. כבר הבאנו רלעיל (א,י) דרשת חז"ל בתורת כהנים והובא בפסחים (צ,ב) אם כשב לרבות את הפסח לאליה. ופרש"י משום שלא נזכר בפסח הקטרת האימורין זולת פסוק ואת חלבם תקטיר (במד' יח,יז). ולכאורה קשה אם כן בכור ומעשר נמי, ואמאי נקיט פסח ביחוד. ולפי דברינו לעיל א' י' דסתם כשבים משמעו גדולים דסתמם יותר מבני שנה ואם כן הוה אמינא דפסח אי אפשר לרבות באם כשב משום הכי העלו חז"ל דאפילו פסח נתרבה. דאף על גב שהוא בן שנה מכל מקום אפשר לכוללם בשם כשב אם הוא גדול כמו שכתבתי לעיל. מכל שכן בכור ומעשר.

פרק ג, ט

ט וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁה לֵה' חֶלְבוֹ הָאֱלֹהִים תְּמִימָה לְעֻמַּת הָעֶצֶה יְסִירָנָה וְאֶת-**הַחֶלֶב הַמִּכְסֶה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב:**

חלבו האליה תמימה. הלשון אינו מדויק. והנה הרמב"ן האריך והעלה דשם חלב לא שייך אלא באסור לאכילה. והמותר נקרא שומן. ויישב בדוחק כל המקראות המורות להיפך, כמו ואכלו את חלב הארץ ועוד. אבל לפי הפשט להיפך, שכל שומן נקרא חלב כמו בלשון חכמים. חלב טהור חלב טמא. ומה שהכריח הרמב"ן מהא שאין כל שומר נאסר בכתפות ובצדדין. ברור שאינו נאסר אלא חלב הקרב למזבח לאפוקי חלב שאינו קרב, ולאפוקי הקרב שאינו חלב, כמו יותר הכבד וכליות. והא דחלב דד הטחול אסור, אף על פי שאינו קרב הוא משום חבור לחלב האסור כפרש"י חולין (צג,א) ד"ה חות כו' שהוא מחובר לכרס ולחלב.

והא שהוכיח הרמב"ן עוד מדכתיב במלואים (שמ' כט,כב) החלב והאליה אלמא דאליה אינו חלב. ופירש חלבו האליה תמימה היינו החלב העליון שמחובר לאליה. כ"ז אינו לפי הפשט. וכמו שכתבתי בפרשת תצוה דאי אפשר לפרש החלב והאליה חלב הדקין וכדומה דאם כן למאי כתיב ביחוד גבי איל, אלא חלב האליה הינו התלוי בקצה האליה. ושם ביארנו דמשום שהיה מילואים אין הדבר זר שיהא האליה קרב אפילו בלי החלב שבו משום שגם שוק הימין קרב מעין עולה משום הכי כתיב החלב בפני עצמו והאליה בפני עצמה.

אבל כאן היתה הדעת נותנת שלא תהיה האליה קרבה כמו אליה של בקר ועז. אלא משום דהאליה של כבש יש בה שומן שנקרא חלב, קרבה האליה גם כן כדי שתהא תמימה. וכדאיתא ביומא (יז,ב) דלאו אורח ארעא בפרוסה. והכי איתא בירושלמי דמאי (פרק ג) והובא בתוס' חולין (ו,ב). והיינו שפירש הכתוב חלבו האליה תמימה. משום חלב שעל האליה קרב האליה תמימה והא שמותר באכילה אף על פי שהוא חלב הקרב כבר דרשו חז"ל כריתות ד,א חולין קיז,א שאין אסור אלא הקרב בשור וכשב ועז.

פרק ג, יא

יא וְהִקְטִירוּ הַלֶּחֶן הַמִּזְבֵּחַ לְחֶם אֵשֶׁה לֵה':

והקטירו הכהן. לפי הפשט משמעו אחד מכל החלבים גם כן כשר משום הכי לא כתיב ריח ניחוח שכיין שנחסר אף על גב שאינו לעיכובא מכל מקום אינו לריח ניחוח.

פרק ד

פרק ד, ב

ב דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נִפְשׁ כִּי-תִחַטָּא בְּשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה :

מאחת מהנה. הדרש ידוע. ולפי הפשט לפי שיש אזהרות שאין בו אלא פרט אחד והעובר על זה הפרט הרי עבר על כולו כמו עריות. ויש שנכלל בו כמה פרטים. ואמר הכתוב בין שעבר על מקצת מהאזהרות. והוא מאחת. אחת מהאזהרה הכוללת. כמו שבת שנכלל בה ל"ט מלאכות ועבר על אחת מיקרי מאחת. או שעבר על כולו ומיקרי מהנה.

פרק ד, ג

ג אִם הִלַּחַן הַמִּשְׁיחַ יִחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעֵם וְהִקְרִיב עַל תְּשֻׁאָתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן-בֶּקָר תָּמִים לֵה' לְחַטָּאת:

לאשמת העם. ידוע פירש חז"ל שהוא העלם דבר כמו אשמת העם שהוא בהוראה. ועדיין אינו מדויק הלשון. דכאשמת העם מיבעי. ויש לומר שבא ללמדנו דאף על פי דבשעה שהורה כהן גדול לעצמו הית' הוראת בי"ד לצבור ומביאים פר וסלקא דעתך דבזה האופן

נכלל הוראתו בהוראת ב"ד ומביא עמהם. משום הכי כתיב לאשמת העם, דאף על פי שהוא מצטרף לאשמתם, הוא מביא בפני עצמו. והיינו דכתיב ס"פ הקהל (פס', כא) ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון דמשמעו שמיירי שמביאים יחד כהן גדול וסנהדרין. ועדיין היה ראוי לכתוב לחטאת העם. ויפה פירש הספורנו דמלמדנו המקרא דשגגת כהן גדול שהוא קדוש ה' אינו אלא לאשמת העם - בשביל שהדור אשם משום הכי שלוחם גם כן אשם. ואינו מכיין באור תורת ההוראה לאמתו.

פרק ד, ד

ד והביא אֶת-הַפֶּר אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' וְסִמָּךְ אֶת-יָדוֹ עַל-רֹאשׁ הַפֶּר וְשָׁחַט אֶת-הַפֶּר לִפְנֵי ה':

והביא את הפר. הוא בכבודו יטריח את עצמו ויביא. וכמו שכתבתי לעיל א' ג'.

פרק ד, ה

ה וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר וְהִבִּיא אֹתוֹ אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד :

ולקח הכהן המשיח. לכאורה הוא מיותר שהרי מיירי בכהן המשיח. ואולי מזה למדו בתו"כ דכשר בכהן הדיוט. והיינו כדאיתא בסנהדרין פ"א (טו,א) דעשרה כהנים כתיבי לרבות דאפילו ישראל כשר, והיינו משום אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. [והתוס' בקידושין (לז,ב) כתבו דדרשו מה"א דהכהן המשיח] ולפי הפשט נראה דעד קבלה מצוה בו משום שהוא בעלים. אבל קבלה דמצות כהונה ליכא מצוה בבעלים כלל, אלא משום שהוא כהן משיח. ואם כן אם עבר הכהן המשיח שחטא ונתמנה משיח אחר צריך הכהן המשיח להביא הדם ולזרוק.

והנה בפר כהן משיח מקבלה ואילך מצוה בכהן גדול. ובחטאת הקהל רק מהבאת הדם אל אהל מועד מצוה בכהן המשיח.

מדם הפר. זה הלשון רק בפר כתיב בכל מקום כאן ובפרשת אחרי (טז,ד) היינו משום שדמו מרובה ונתקבל בכמה כוסות והבאה אינו אלא מקצתו בכוס אחד.

פרק ד, ו

ו וְטָבַל הַכֶּהֵן אֶת-אֶצְבָּעוֹ בְּדָם וְהֵזָה מִן-הַדָּם שִׁבְעַ פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת-פְּנֵי פְרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ:

וטבל הכהן את אצבעו בדם. כ"ז מיותר והוי למיכתב והזה מן הדם באצבעו כמו דכתיב ביוה"כ ט"ז י"ד. אלא מכאן דרשו בספרא (פרשתא ג' פיסקא ח) על כל הזיה טבילה. והוי כמו דכתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם שבע פעמים והזה מן הדם שבע פעמים.

פרכת הקדש. מבואר בתו"כ שהוא כנגד אמצעות הפרכת מבחוץ שכנגד ארון הקודש מבפנים והיינו משום שהוראת כהן גדול בא מכח הארון שאינו אלא עפ"י דמוי מילתא למילתא. ולא בדרך פלפול, כמו שכתבתי בפרשת תצוה (כז,ב) ור"פ פקודי (לח,כא). וזהו כחו של כהן גדול דכתיב ביה ולהורת את ב". וכמו שכתבתי בס' דברים (יז,ט) ובכמה מקומות משום הכי באה הכפרה במקום הקלקול.

פרק ד, ח

ח וְאֶת-כָּל-חֶלֶב פֶּר הַחֲטָאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת-הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה עַל-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב:

ירים ממנו. וכן כתיב (פס',ט) בחטאת הקהל, מה שאין כן בחטאת יחיד (פס',לא) כתיב ואת כל חלבה יסיר. היינו דכשם דאמורין מכפרין בהקטרה כך אכילת כהנים הבשר מכפרין. כהנים אוכלין ובעלים מתכפרין ואף על גב דעיקר הכפרה תלויה בדם מכל מקום באו הקטרה ואכילת כהנים גם כן לכפרה על החטא שגרם לו לבוא לשגגת דבר חמור שחייב כרת. נמצא האימורים שוין במעלתם לבשר החטאת בזה. מה שאין כן בפר שנשרף בחוץ אין בשריפה שום כפרה. משום הכי כתיב בפר ירים ממנו היינו הרמת המעלה מה שאין כן בקרבן חטאת יחיד כתיב יוסר, ששניהם שוין בכפרתן ובנשיא יבואר לפנינו.

פרק ד, י

י כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקִּטְיָרִם הַפֶּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה:

כאשר יורם משור זבח השלמים. יהיו לרצון ולריח ניחוח כמו בשלמים וכמו שכתוב להלן בחטאת יחיד והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחוח לה' אלא שאינו מפורש כאן כ"כ כמו ביחיד דקיל בהרבה דברים.

פרק ד, יב

יב וְהוֹצִיא אֶת-כָּל-הַפֶּר אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל-מְקוֹם טְהוֹר אֶל-שַׁפָּךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל-
עֲצִים בָּאֵשׁ עַל-שַׁפָּךְ הַדָּשָׁן יִשְׂרָף:

על שפך הדשן ישרף. לפי הפשט ה"ק יהיה כ"כ נשרך עד שיהא ממנו שפך הדשן.

פרק ד, יג

יג וְאִם כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגוּ וְנִעְלַם דְבַר מַעֲיִנִי הַקֶּהֱל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר
לֹא-תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ:

ואשמו ונודעה וגו'. משמעות ואשמו בכל העניין שיבינו וישכילו שהמה אשמים בדבר כמו לשון הנביא זכרי' (יא,ה) אשר קוניהן יהרגון ולא יאשמו. פירש שלא יראו עצמם אשמים כלל. והכי פרש"י להלן ה' כ"ג על הפסוק והיה כי יחטא ואשם כשיכיר בעצמו כו' והכי הפירוש כאן.

ואמר הפסוק או ואשמו. שיבינו מעצמם ששגו בהוראה. או ונודעה ע"י אחרים שיבינו וישכילו להם כמה שגו ברואה פקו פליליה. ובנשיא והדיוט כתיב (פס', כג כח) בפירוש ואשם או הודע וגו' וכאן לא כתיב בפירוש או משום דואשמו נמשך גם להא ונודעה. שהרי שגגת הוראה לא יכול אדם להראות בירור גמור על פי בחינה שעשו אלא עפ"י הוכחה שכן הוא, ואם לא יהיו רוצים להודות על האמת לא תועיל שום הוכחה, דעל כל הוכחה אפשר להתעקש, ולא יעמדו על המכשלה אם לא שידו על האמת ויראו שאשמו. נמצא דגם ידיעתם על ידי אחרים בא לבסוף ע"י עצמם מה שאין כן בשגגת מעשה אי אפשר להכחיש את הרואה ויודע שחטא.

פרק ד, טז

טז וְהִבִּיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד:

והביא הכהן המשיח. משעה שנכנס להיכל מצוה בכהן גדול.

פרק ד, יז

יז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן-הַדָּם וְהִזָּה שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת-פְּנֵי הַפְּרָכֶת:

את פני הפרכת. כאן לא דייק פרכת הקדש דטעות סנהדרין הוא בפלפולם כמו שכתבתי בס' דברים (יז'), בזקן ממרא. ואור הפלפול באו ע"י כח המנורה שבהיכל כמו שכתבתי בפרשת תצוה משום הכי הכפרה באה על הקלקול בצד החיצון של הפרכת שהוא לצד ההיכל כולו.

פרק ד, יח

יח ומן-הדם יתן על-קרנת המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד ואת פל-הדם ישפך אל-יסוד מזבח העלה אשר-פתח אהל מועד:

ומן הדם. מיותר. ולעיל ו' ז' בהזאה ובקרנות דרשו בתורת כהנים מן הדם שבעניין ופירשו בגמרא זבחים (צג,ב). וכאן בקרנות לחוד לא דרשו בתורת כהנים. ונראה שבא ללמדנו שאם נתקבל בכמה כוסות וטבל להזאות בכלי אחד וסלקא דעתך שעל קרנות יתן לכתחלה דוקא מאותו כלי משום הכי כתיב מן הדם שבעניין. היינו של הפר בכללו אפילו מכוס אחר.

פרק ד, כ

כ ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה-לו וכפר עליהם הכהן ונסלח להם:

וכפר עליהם. קאי גם על הכהן המשיח שהוא הפר החטאת דכתיב כאן. והראיה, דלא כתיב בסוף פרשת דפר כהן גדול וכפר עליו הכהן כמו דכתיב בכולהו פרשיות. אלא נכלל כאן על כהן גדול וסנהדרין יחדיו בהוראה, אף על פי שכהן גדול מביא לעצמו תחלה ומתכפר לו על שעשה עפ"י הוראתו לעצמו, מכל מקום אין הכפרה שלמה עדיין שהרי גם הסנהדרין תלו עצמם בכהן גדול שהורה כן לעצמו. ואם כן כל זמן שהם אינם מתכפרים הוא הדין בכלל מחטיא את הרבים דלא מהני תשובה כדאיתא ביומא (פז,א) כל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ואחר שהם מתכפרים מתכפר הוא בשלימות בפרו.

פרק ד, כב

כב אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל-מצות יהוה אלהיו אשר לא-תעשינה בשננה ואשם:

אשר נשיא יחטא. ידוע הפירוש דנשיאתו גורמת שיהא עלול לחטא. וכך כתב הספורנו. והנה עוד יש במקרא לשון שאינו מדויקת כלל. דכתיב אשר לא תעשינה בשגגה. והכי מיבעי אשר נשיא יחטא ועשה אחת וגו' אשר לא תעשינה ואשם. והכי כתיב ביחיד אלא מרומז דהנשיאות גורמת לחטוא בעבירות חמורות כ"כ אשר לא תעשינה בשגגה. שאין דרך לחטוא בהם אפילו בשגגה.

פרק ד, כו

כו וְאֵת-כָּל-חֶלְבוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כְּחֶלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכֹפֶר עָלָיו הַפֶּהוּן מִחֲטָאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ:

ואת כל חלבו יקטיר וגו'. יש לדקדק על הא דלא כתב כאן ירים ולא יסיר ואח"כ והקטיר אלא סתם יקטיר. והעניין דגם זה נתבאר לעיל פס' ח' דלשונות אלו מורות על כפרה על החטא הקודם שלא נזהר בשאט נפש. וזה גרם להיות נכשל בשוגג באיסור חמור דכרת. והנה חטא הקודם הוא לפי האדם. כהן גדול שמעלתו גבוהה אם לא נזהר לפי ערכו בחטא קל היא מביאתו לידי הוראה בטעות. והדיוט אם ל נזהר באיסור לפי ערכו, מביאתו ליד שגגת מעשה באיסור חמור. והאימורים ואכילת כהן מכפרים לכל אחד לפי ערכו אבל נשיא מעלתו גבוה מאד, וחטאיו כבדים מאד גם קודם שבא ליד שגגת מעשה, ע"כ אין אכילת החטאת מכפרת על החטאים הקודמים ורק הדם הוא יכפר על שגגת מעשה עצמו משום הכי לא כתיב כאן הרמה והסרה רק הקטרה.

פרק ד, כז

כז וְאִם-נִפְּשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָהּ וְאִשָּׁם:

בשגגה מעם הארץ. אין הלשון מדויקת והכי מיבעי ואם נפש אחת מעם הארץ תחטא בשגגה בעשותה וגו'. והנראה דבא הכתוב בזה למעט אם עבירה זו נעשית בזדון בעם הארץ. אז אף על פי שהוא עשה בשגגה אם יודע בעצמו שגם הוא אם אירע לו בזדון שלא היה נמנע ככל עם הארץ ואם כן אינו שב מידיעתו מיקרי ואינו מביא קרבן. וזהו דיוק הכתוב שהוא בשגגה מעם הארץ. שגם המה לא עשו כזאת כי אם בשגגה.

פרק ד, כח

כח או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על-חטאתו אשר חטא:

שעירת עזים. הקדים הכתוב שעירה קודם לכשבה. ולא כעולה ושלמים לפי סוגית הגמרא סוטה (לב,ב) דבשעירה ניכר יותר שהוא חטאת ומיכסף נפשיה ואם כן ניחא דלכתחלה יעשה באופן דליכסף נפשיה כי היכי דלהוי לכפרה. ולפי הפשט הוא משום שלא יהא מהודר. וכן בחטאת יולדת כתיב ובן יונה או תור לחטאת. הרי דבחטאת בן יונה קודם ובעולה תורים קודם.

פרק ד, לא

לא ואת-פל-חלבה יסיר פאשר הוסר חלב מעל-זבח השלמים והקטיר הפהן המזבחה לריח ניחח לה' וכפר עליו הפהן ונסלח לו:

וכפר עליו הכהן. כאן לא כתיב מחטאתו כמו בכבש ובכל מקום. היינו משום שקיבל עליו דליכסף נפשיה והמתבייש על עונותיו מוחלין לו על כל עונותיו (מרפא לשון עמוד העבודה).

פרק ד, לב

לב ואם-כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה:

ואם כבש. סתם כבש בן שנה וקטן בגידולו וכמו שכתבתי לעיל א' ו'. ושם מבואר דיוק לשון הכתוב כאן כאשר יוסר חלב הכשב מזבח השלמים.

פרק ה**פרק ה, א**

א ונפש כי-תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו:
ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה. פירש בשאלתות דרב אחאי סימן ס"ט ונפש כי תחטא והדר ושמעה קול אלה. והחטא הוא אם לא יגיד אפילו לא שמע שבועה וביארנו העמק שאלה דכך הפירש משום דנפקא לן בגזרה שוה תחטא תחטא משבועת הפקדון ושם ודאי

הכי פירושו ונפש כי תחטא והדר ומעלה מעלה ב'. שהרי וכחש בעמיתו בפקדון וגו' ודאי חטא הוא שהרי כתיב לא תכחשו. והכי נמי פירוש ונפש כי תחטא היינו אם לא יגיד וכדאיתא ב"ק (נו,א) דהיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו עובר על אם לא יגיד.

ושמעה קול אלה. הינו שבועה כדאיתא במסכת שבועות (לה,ב). מיהו יותר ראוי לכתוב ושמעה שבועה. מזה דרשו בתוספתא שבועות(פרק ג' סעיף ד) כונה שניה ותניא ר"א בן מתיא אומר אין אדם מתחייב אלא אם כן חטא שנא' ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה. וכך צריך לומר אין אדם מתחייב לשמוע אלא אם כן חטא שנאמר נפש וגו'. פירש דזה מצוי שאחד יבזה את השני אפילו שלא חטא כלל שהרי גם אחר משה רבינו הביטו עזי פני לרעה כדאיתא בקידושין (לג,ב) אבל ושמעה קול אלה זה אינו אלא אם כן נתחייב לשמוע היינו שחטא, וזה עונשו לשמוע דברים רעים.

(הרחב דבר: ותניא שם עוד וכן היה ר"א בן מתיא אומר מתחייב לראות הרואה עושה מצוה זכה לראות. ויש כאן חסרון בדפוס וכצריך לומר הרואה עושה עבירות נתחייב לראות הרואה עושי מצות כו' פירוש מה שרואה בעיניו אחד עושה עבירה נגד רצונו וגם יש בזה חשש להכשילו ג"כ. כל זה הוא שנתחייב לראות שחטא בעיניו וזה עונשו שיראה בעיניו דבר קשה וכן להיפך הרואה עושי מצוה זכה לראות. יש לו זכות שזכה לכך. ועיין בב"ר פרשת תולדות (ג,זג) שלשה אברים ברשותו של אדם כו').

פרק ה, ב

ב או נפש אשר תגע בְּכָל-דָּבָר טְמֵא או בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה או בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה או בְּנִבְלַת שְׂרָץ טְמֵא וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא טְמֵא וְאִשָּׁם :

בכל דבר טמא. נגעי בגדים או בתים שאינו מפורש במקרא ואי אפשר לטעות דבכל דבר טמא נכלל אפילו מאכל טמא מגע. דמדאיצטריך לכתוב או בנבלת וגו' מבואר דאוכל טמא מגע לא.

או בנבלת חיה טמאה. אין לפרש טמאה לאפוקי טהורה שנתנבלה. דמאי נפקא מינה הרי טומאתם שוה אלא משמעות טמאה שמצד הנבלות היא טמאה היינו טהורה שמתה. וטמאה אפילו נשחטה כמבואר להלן י"א כ"ו. לאפוקי טהורה שנשחטה שנבלתה אינה טמאה.

ועדיין קשה, אמאי הוצרך הכתוב לפרש טמאה. פשיטא דבשר שהוא כשר לאכול אינו מטמא. ונראה דבא לאפוקי טרפה ששחטה, שאסור באכילה, ומטמאה במוקדשין, כדאיתא בחולין דע"ג א'. ואינו מדרבנן גמור כפרש"י אלא מרומז בקראי. מכל מקום אין חייבין עליה בטומאת מקדש וקודשיו. ומכאן למדו זה הדין.

ונעלם ממנו והוא טמא. שלא ידע בשעת מגע שהיא מטמאה. והנה באמת הוא טמא. **ואשם.** ועשה עבירה בזה שנטמא. ובא בקבלה שהוא טומאת מקדש וקודשיו דוקא.

פרק ה, ג

ג או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם : **והוא ידע.** בשעה שנגע ידע שנטמא ומכל מקום ואשם. עשה עבירה. והיינו משום שנעלם ממנו קדושת מקדש וקודשיו. והא דכתיב בטומאת אדם והוא ידע. היינו משום שדרך אדם טמא להודיע את הנוגע בו שהוא טמא, כדכתיב וטמא טמא יקרא. אלא שמכל מקום אין נפקא מינה בדין. ולמדנו טומאת נבילה מטומאת אדם ולהיפך. דבין בהעלם טומאה בין בהעלם מקדש וקודשיו חייב קרבן עולה יורד. ואורחא דמילתא נקיט קרא.

פרק ה, ד

ד או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:

כי תשבע לבטא בשפתיים. תחלה תשבע ואח"כ יבטא על מה הוא נשבע. היינו להרע או להיטיב. שיאמר נשבע אני שאוכל או לא אוכל.

לכל אשר יבטא האדם בשבועה. תחלה יבטא ואח"כ ישבע לחזק ביטויו היינו שיאמר אוכל היום ונשבע על זה.

והוא ידע ואשם לאחת מאלה. משום שלא כתיב או לכל וגו' הייתי אומר שאינו חייב אם לא שהיה בשני אופנים נשבע לפני הבטוי וגם אח"כ משום הכי כתיב לאחת מאלה

(הרחב דבר: זהו לפי פשוטו. ודרשת חז"ל על לכל אשר וגו' ידוע במס' שבועות (כו,ב). מיהו גם לסוגית הגמרא משמעות לבטא בשפתיים קאי על בטוי שע"ז הוא נשבע ואל על השבועה עצמה. כמבואר שם ר' יצחק בר אבין אומר אמר קרא כי תשבע לבטא בשפתיים

מי שהשבועה קודמת לבטוי ולא שהבטוי קדמה לשבועה. יצא אכלתי ולא אכלתי שהבטוי קדמה לשבועה. וכן הא דאיתא שם גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו שנא' לבטא בשפתים. קאי על דבר שנשבע עליו כדמפרש התם שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין. אבל על גוף השבועה לא דברו.

מיהו עיקר פירוש שבועה הוא נשיאת שם ונשבע בו. ואם כן הוא בדבור שנושא השם על שפתיו. אבל בכ"ז אפילו בלי נשיאת שם ממש הרי זה בכלל ידות וכמו שכתבתי הרא"ש שם פ"ד פירש כ"ד. וכן בלי דבור כלל אם כך הוא דרך שבועה הרי זה בכלל יד. ומזה ענין תקיעת כף שמבואר במשלי וביחזקאל דהנותן יד לחבירו על איזה ענין הרי זה כשבועה. והוא מענין ידות. ומזה יש ללמוד שהכותב נשבע אני על זה אפילו אי נימא דכתיבה לאו כדיבור כדאת האחרונים כאו"ח סי' מ"ז שאינו אלא כהרהור מכל מקום לא גרע מידות. אבל הענין שע"ז הוא נשבע צריך לבטא בשפתיו דוקא. הארכתי בזה משום שראיתי הרבה מחברים שלא הבינו כן.).

פרק ה, ה

ה וְהִיא כִּי-יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהַתְּנִידָה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ:

כי יאשם. כאן הפירש שיבין שחטא כמו שכתבתי לעיל ד' י"ג.

לאחת מאלה. ג' דברים אלו. היינו שבועת העדות וטומאת מקדש וקודשיו ושבועת בטוי. **והתודה אשר חטא עליה.** הוא הדין חטאת קבועה טעונה ודוי כמו שכתב הרמב"ן והא שפירש הכתוב בקרבן עולה יורד יבואר בסמוך.

פרק ה, ו

ו וְהִבִּיא אֶת-אֲשָׁמוֹ לֵה' עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן-הַצֹּאֵן כְּשֶׁבֶה או-שְׁעִירַת עִזִּים לְחֲטָאת וְכֹפֵר עָלָיו הִפְהִן מִחֲטָאתוֹ:

על חטאתו אשר חטא. אריכות לשון הוא. ונראה, דמשום דבהני ג' חטאים יש קודם לשגגה עון במזיד שהביא אח"כ לידי עון חמור בשוגג היינו שבועת העדות כבר חטא באם לא יגיד. טומאת מקדש וקודשיו כבר חטא באזהרת ובנבלתם לא תגעו ואיתא בר"ה (טז,ב) חייב אדם לטהר עצמו ברגל שנאמר ובנבלתם לא תגעו. פשוט דהוא הדין בכל שעה שהגיע ליכנס לבהמ"ק או לאכול קדשים כמו בזמן רגלים. ושבועת בטוי כבר חטא

במה שנשבע, דאפילו נדרים אסור כל שכן שבועות. והקרבת שמביא על השגה מכפר גם על המזיד שקדם לו. שהרי אפילו על עשה בעלמא החטאת מכפר, כדאיתא בזבחים (ז,א) כל שכן על אותו דבר שמביא לידי קרבן. ואם כן יש להתודות גם את הזדון הקודם. וזהו משמעות הפסוק הקודם והתודה אשר חטא עליה. גם האת הזדון שגם להוסיף ולחטוא כשוגג באיסור חמור. ופירש הפסוק הזה והביא את אשמו לה'. מה שאשם לה' במזיד גם כן מתכפר על חטאתו בשוגג אשר חטא. ועיין מה שכתבתי בס' במדבר ה' ז' גבי קרבן גזל הגר.

כשבה. עיין מה שכתבתי לעיל א' י' שמשמעותו גדולה דאף על פי דהיא בת שנתה מכל מקום רשאי להביא קרבן מהודר שתהא גדולה כמו שהיה מלפנים כמו שכתבתי לעיל בשם המדרש וכמו שהקדים הכתוב כשבה לשעירת עזים כמו בעולה ושלמים ולא כמו בחטאת קבוע. הכי נמי אפשר להיות גדולה ומהודרת.

פרק ה, יא

יָא וְאִם-לֹא תִשָּׂיג יָדוֹ לְשִׁתִּי תָרִים אוֹ לְשִׁנֵּי בְנֵי-יֹנָה וְהֵבִיא אֶת-קִרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂיתָ הָאִפָּה סִלַּת לְחֻטָּאת לֹא-יִשִּׂים עָלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא-יִתֵּן עָלֶיהָ לְבַנָּה כִּי חֻטָּאת הוּא:

הביא את קרבנו אשר חטא. בעשיר ודל כתיב את אשמו דמשמעו כתרגום אונקלוס חובתיה די חב ובדלי דלות כתיב קרבנו אשר חטא. דבעשיר כל הכפרה הוא הקרבן ובלא הקרבן היה חייב בשלמות. אבל דלי דלות דקדוקי עניות מכפרים הרבה ורק מכל מקום חייב קרבן. ומשום הכי כתיב שם וכפר עליו הכהן מחטאתו. וכאן כתיב על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה. וכבר דרשו על זה בתו"כ. ולפי דברינו שמה הקרבן מכפר על עיקר העון ולא על הכל והיינו מחטאתו אבל כאן הקרבן מצטרף לשיח העני כי יעטף על הקרבן, משום הכי מכפר הכל. וגם לא נשאר בידו כי אם זה העון ושאר חטאותיו כבר נתכפרו.

פרק ה, יב

יב וְהֵבִיֵּא אֶל-הַכֹּהֵן וְקִמֵּץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ אֶת-אֲזָפָרְתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי ה' חֻטָּאת הוּא:

מלוא קמצו את אזכרתה. הקומץ הוא האזכרה. ולא כמו מנחת נדבה שביארנו (לעילב,ב) בשם הספרא דגם גוף המנחה הוא אזכרה. מה שאין כן כאן רק הקומץ הוא אזכרה שעומד תחת הדם.

העמק דבר על ויקרא פרק ה פסוק יג

(יג) והיתה לכהן כמנחה. אף על פי דאכילת כהנים במנחה זו אינו לאזכרה כמו במנחת נדבה מכל מקום בדין היא כמנחה. דמכל מקום כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים כבשר החטאת בבהמה אלא שאינו כמנחת נדבה דגוף המנחה אזכרה בפני עצמה לתועלת וכפרה בפני עצמה כמו שכתבתי לעיל.

פרק ה, טו

טו נָפֶשׁ כִּי-תִמְעַל מֵעַל וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה' וְהֵבִיָּא אֶת-אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תְּמִים מִן-הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף-שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל-הַקֹּדֶשׁ לְאֲשָׁם:

מקדשי ה'. או קדשי בדק הבית כולו לגבוה או קדשי קדשים שגם כן לעוד עיין כולו לה'. **מן הצאן.** פירש לא שמחויב לקנות איל בשני סלעים אלא מן הצאן שלו אף על פי שאין עומד אצלו בשני סלעים אבל רק בערכך כסף שקלים וגו' שיהא איל כזה נמכר בשוק בכסף שקלים.

פרק ה, טז

טז וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן-הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֵת-חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהִפְהִין יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ:

לכהן. קדשי קדשים ודאי טוב ליתן להכהן והוא יקריב. אפילו קדשי בדק הבית דמקומו ליד הגזבר מכל מקום בעלים נותנים לכהן והכהן יודע יותר להושיט לגזבר.

פרק ה, יז

יז וְאִם-נָפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְלֹא-יָדַע וְאֲשָׁם וְנִשָּׂא עֹנֹו:

ועשתה וגו'. ולא כתיב בעשותה וגו' כמו בחטאת קבועה. משום הכי יש לפרש כמו להלן באשר גזילות. דמשמעות כי תחטא בפני עצמה ואח"כ ועשתה וגו'. והיינו משום דבאמת

מי שחייב אשם תלוי גרוע ממי שחייב ודאי שהרי אחמיר ביה רחמנא שמביא דוקא אשם בכסף שקלים. ועדיין אינו מתכפר לגמרי ואם נודע שחייב חטאת בברור הרי זה מביא חטאת ואשם תלוי אינו בא אלא להצילו מן היסורין. וע"כ חטא לפני ה' עד שנענש בזה שהגיע ליד כך. ונשא עונו. פירש אי אפשר להיות לו כפרה לעולם אפילו כשיבוא המחויב כמו שכתבתי.

פרק ה, יח

יח והביא אֵיל תְּמִים מִן-הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשֶׁם אֶל-הַפֶּהן וְכָפַר עָלָיו הַפֶּהן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר-שָׁגָג וְהוּא לֹא-יָדַע וְנִסְלַח לוֹ :

על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע. על זה החטא שלא ידע אם שגג. ונסלח לו. שלא יענש והרי זה כדאיתא במסכת כריתות (כו,ב) דאשם תלוי בא להגין עליו מן היסורים בעוה"ז. וביאר זה הכתוב.

פרק ה, יט

יט אֲשֶׁם הוּא אֲשֶׁם אֲשֶׁם לֵה':

אשם הוא. שהוא חייב לשלם כמו שהאדם חייב לשלם לחבירו הוא בעוה"ז כך אשם אשם לה'. דהלוה מן המקום ב"ה כלוה מן האדם. וכדתנן באבות פרק ב' מ"ט ועל זה נסלח בזה הקרבן. וקרוב להסביר טעם שהחמירה תורה בספק יותר מן הודאי ביוקר הקרבן. שהוא כמו כל חטא אשם שהוא קל מחטא שמביא חטאת ומכל מקום הקרבן ביוקר מחטאת והיינו משום דכל שעונשו קל בידי שמים נענש בעוה"ז אשר העונשין נוחים הרבה לאדם מעונשי עוה"ב. וכל שהעונש בעוה"ז הקרבן ביוקר משבא לכפר על עונש הרוחני. ומשום הכי ספק חלב דהקרבן בא רק לכפר כדי להגין מן היסורים ע"כ הקרבן עומד ביוקר.

פרק ה, כא

כא נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעַלָּה מַעַל בִּיהוָה וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוּ-בְתִשׁוּמַת יָד אוּ בְגָזַל אוּ עֲשָׂק אֶת-עֵמִיתוֹ:

נפש כי תחטא. במה שמפרש הפסוק באיזה חטא מיירי. ואח"כ הוסיף לפשוע.

ומעלה מעל בה'. פירש מעילה הוא שנוי רשות כדאיתא בתו"כ ובמס' מעילה (יח,א). ובמה שנשבע להכחיש יצא מרשות בעלים לרשות הנפקד. היינו, לרב בב"ק וק"ו א' דאמר שבועה קונה. הרי יצא לגמרי לרשות ואפילו להמסקנא דשבועה אינה קונה, מכל מקום חייב באונסין ויצא בזה מגדר פקדון. ועתה מפרש הפסוק באיזה חטא מדבר.

וכחש בעמיתו וגו'. זה החטא על אזהרה לא תכחשו וגו' (להלן יט,יא). והיה ראוי לכתוב וכחש לעמיתו. אלא כמו שכתב הרמב"ם הל' עדות פי"ז. לא תענה ברעך ע"י רעך הכי נמי פירוש בעמיתו ע"י עמיתו הינו שתבעו עמיתו וכחש מה שאין כן אם לא תבעו.

פרק ה, כב

כב או-מִצָּא אֶבְדָּה וְכַחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל-שֹׁקֵר עַל-אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחֹטֵא בְּהִנָּה:

ונשבע על שקר. זהו המעילה בה'.

על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה. דוקא אם נשבע על דבר שנקרא חטא על הכחשה שלפני השבועה, לאפוקי אם הכחיש בהטחה ליתן. דאפילו אם היה מודה היה פטור על פי דין, אז אין השבועה מחייבת אשם.

פרק ה, כד

כד או מִכָּל אֲשֶׁר-יִשְׁבַּע עָלָיו לְשֹׁקֵר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמַּשְׁתִּיו יִסֹּף עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֵנוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוֹ:

לאשר הוא לו. אפילו אם כבר מת הנגזל מי שכחש בו. אבל המעות מגיע ליורשיו.

יתננו ביום אשמתו. לא כמו הקרבן שאינו מחויב להביא מיד ששב מחטאו אלא בבוא הרגל ויעלה לירושלים אז מחויב להביא כל חובותיו מה שאין כן הקרבן וחומש יתננו ביום אשמתו ביום שמכיר כי אשם.

פרק ה, כו

כו וְכֹפֵר עָלָיו הִכְהֵן לִפְנֵי ה' וְנִסְלַח לוֹ עַל-אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לְאֲשָׁמָה בָּהּ :

מכל אשר יעשה לאשמה בה. ולעיל כתיב לחטוא בהנה. וגם כל המקרא כאן מיותר. ובא ללמדנו דיש אופן שמביא על שבועה זו הרבה קרבנות. והוא מתחלק לכמה ואז מיקרי

לחטוא בהנה. ויש אופן שאינו מתחלק ואז מיקרי לאשמה בה. ונתבאר במשנה שבועות פ"ה (משנה ב-ג) ובתו"כ האופנים בזה. וכתוב כאן לאשמה בה. למעט פחות משהו פרוטה כדתניא בתו"כ ובירושלמי קידושין פ"א ה"א. ללמדנו דבזה האופן דנשבע לכמה אנשים וקרבת א' על כולם וסלקא דעתך דאם כן תלוי בכפירה שאם כפר על שוה פרוטה בין כולן חייב קרבן משום הכי כתיב לאשמה בה אם חייב לשלם. וזה אינו אלא בשוה פרוטה לכל תובע.